

46.4

HVIDOVRE

Reserveret post Danmark.

Lokalhistoriske Selskab

HVIDOVRE
 LOKALHISTORISKE
 SELSKAB
 RYTTERSKOLEN
 HVIDOVRE KIRKEPLADS 1
 2650 HVIDOVRE
 TELEFON 36 47 34 44

Historiens Hus Hvidovre
 Hvidovre 3
 Generellelfon
 2650 Hvidovre

14. ÅRGANG NR. 3. AUGUST 1996

Udgiver:

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Rytterskolen

Hvidovre Kirkeplads 1

2650 Hvidovre.

kontingent: kr. 80 pr. år. Pensionister kr. 50.

Telefon: 36 47 34 44

Der vil være enkelte artikler, der relaterer til vort forsidebillede og bagsidebillede.

Der vil være artikler, der er indsendt af vore medlemmer og Hvidovre kommunes lokalhistoriske arkiv.

Redaktion:

Dan Olsen ansvarshavende redaktør

Per E. Hansen

Kjeld Jørgensen. Alarmpladsen 3

Avedørelejren

2650 Hvidovre

Eftertryk tilladt med tydelig

kildeangivelse.

Artikler og oplysninger af lokalhistorisk art modtages gerne til eventuel optagelse i bladet.

Post skal sendes til vor adresse på Rytterskolen.

Hvidovre Kommunes lokalhistoriske arkiv

Medborgerhuset

Hvidovrevej 280

2650 Hvidovre.

Åbningstid: Tirsdag - onsdag kl. 13 - 16

Torsdag kl. 16-19

ISSN nr. 0902-3046

Tryk: Hvidovre Kommunes trykkeri.

Indhold

Læs på side: 4
om kommende aktiviteter

side 5
Skoleholdere i Hvidovre sogn
1747 - 1777 af Lone Holden.

side 8 fortæller Henny Olsen om
sin barndom i tyvemes Hvidovre.
Beretningen er lempeligt forkortet af red. Den findes i sin fulde ordlyd på Hvidovre Lokalhistoriske arkiv..

side 11 fortæller Lone Holden
om gartneri i Hvidovre 1924.

side 14 Årets udflugt en succes.

Forsidebilledet og bagsidebilledet er fra vor deltagelse i Hvidovre kommunes **Aktiv ferie** sammen med **Tværpilen** hvor vi i fire dage var på udflugter med 14 børn fra Hvidovre skoler.

Næste nummer af bladet
udkommer i oktober måned

Siden sidst.

Provst Claus Bjerregaard underholdt os med historier og fakta, om vor kommunes kirker - mandag den 15. april - hvor han sammen med vor kasserer Ejgil Jørgensen, i forvejen havde optaget video og lysbillede der blev vist samtidigt. Det var en festlig og fornøjelig aften, der var besøgt af mange medlemmer, der også fik svar på mange spørgsmål - bl.a. om kirkeskat.

En stor tak til provsten for denne aften i menighedshuset.

Rytterskolen var i maj og juni rammen omkring en udstilling i forbindelse med kulturby 96. Det var en smuk og levende udstilling, der i alt blev besøgt af over 1500 personer. Som kustoder havde vi fra vor forening en del medlemmer, der havde meldt sig til frivillig tjeneste.

Sammen med "Tværpilen" havde vi inviteret kommunens **Aktiv ferie** skolebørn med til **Vikingetræf** på mange af de steder hvor der ikke bare kan opleves ting, men også røre ved dem og prøve dem af, og se hvordan de virkede. Der var tilmeldt 14 elever i alderen fra 9 til 13 år, og de fik mange oplevelser, som de sent vil glemme.

Vi startede mandag den 24. juni, med at køre til Vikingskibshallen i Roskilde, og her startede vikingetiden for vore elever. Vi var så heldige, at vi fik en guide der med det samme fik børnene til at være vikinger, ved at fortælle på en måde der var utrolig levende og spændende. Ved afslutningen fik børnene lejlighed til at afprøve dragter og våben. Jo - det var guf. Efter Vikingskibshallen var der tid til at bese Roskilde Domkirke med de mange kongegrave.

Tirsdag den 25. juni var vi i Nationalmuseet. Vi så alt om vikingetiden med afprøvning af diverse brugsting og våben. Det var alle tiders.

Onsdag den 26. juni kørte vi til Trelleborg-udgravningen, hvor denne så interessante Vikingeborg, blev beset på hele området, og vi levede i tankerne som i vikingetiden. Vor forside viser en af eleverne der prøver kværnstenen. Vi sluttede med Bueskydning for alle.

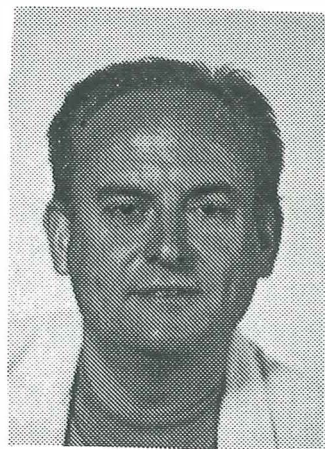
Den sidste dag, torsdag den 27 juni, besøgte vi Aktivitetscentret i Hvidovregade. Her sluttede vikingetiden (**uden Bersærker gang**) med film og diplomer til alle.

Dan Olsen.

Kommende aktiviteter.

Mandag den 16 september kl. 19³⁰ kommer Erling Groth til Bibliotekscaféen hvor han vil causere over de sidste 46 år i Hvidovre kommune. Vi opfordrer vore medlemmer til at komme og høre dette interessante indlæg. Der vil blive lejlighed til at stille spørgsmål til Erling, der er Hvidovredreng, og derfor har mulighed for at fortælle hvordan han har oplevet tiden i vor kommune efter anden verdenskrig.

Der vil som sædvanligt blive serveret kaffe eller the og et stykke kage for 10 kr. Tilmelding på vor telefonsvarer er nødvendig. **Tlf: 36 47 34 44.**

Mandag den 14 oktober afholder vi vor sidste foredragsaften i denne sæson, og det er som sædvanlig i Bibliotekscaféen kl. 19³⁰ hvor vi skal høre et foredrag om vor store Grønlandsforsker Knud Rasmussen. Aftenens foredragsholder er Helle Severin, der har kaldt sit foredrag "**Kongen af Thule**". en tite der lover om stærke oplevelser. Der vil også her være mulighed for at købe kaffe eller the, ligesom tilmelding på vor telefonsvarer vil være nødvendig.

Året slutter med vor generalforsamling den 18. november kl. 19³⁰ og der vil på denne aften blive trukket lod om sponsorpræmier, blandt de medlemmer der i årets løb har skaffet et nyt medlem.

Det kan nåes endnu, skaf et nyt medlem i din bekendtskabskreds eller blandt dine venner, ring til et af vore bestyrelsesmedlemmer eller skriv på en kuvert og post den i Rytterskolens postkasse, og husk også at føre dit eget navn på.

Dagsordenen vil være med i næste nummer af dette blad, og er at betragte som indkaldelse til generalforsamlingen. Efter Gs. vil der blive vist en videofilm om vores udflugt den 8. juni i år.

SKOLEHOLDERE I HVIDOVRE SOGN 1747-1777

Af Lone Holden

Der findes kun ganske få oplysninger i Hvidovre sogns ældst bevarede kirkebog (1747-1777) om de skoleholdere, som rytterskolerne i Hvidovre og Valby havde i perioden 1747-77.

Om Hvidovre rytterskoles første skoleholder, Erik Jensen Bruun, er der kun en oplysning i kirkebogen.

"Begravede bleve med Klokker Skoleholder i Hvid: Erich Jensen Bruun 68 aar gl." skrev sognepræsten, Johannes Kinast (1705-1773), den 30.7.1758.

Men af sognets tidligere præst, Kølischen, er skoleholder Erik Jensen Bruun blevet betegnet som en meget skikkelig og gudsfrygtig mand. At skoleholderen uden tvivl har været en velanset mand, kom til udtryk ved Erik Jensen Bruuns begravelse, idet han blev begravet med klokkeringning. I 1700-tallet var klokkeringning ved begravelser noget særligt og ydelse, som der blev betalt ekstra for.

Om skoleholder Erik Jensen Bruuns efterfølger, Mouritz Aalborg, kan der læses lidt mere i kirkebogen. Blandt andet at han var ugift indtil den 22. april 1762, hvor han trolovede sig med Maria Jørgensdatter Juul af København. Mourits Aalborg og Maria Jørgensdatter Juuls forlovere, det vil sige personer, der kunne stå inde for, at

der intet var til hinder for ægteskabet, var ingen ringere end en bogtrykker ved navn Monsieur Løkke og degnen i Hvidovre, Søren Clausen. Mouritz Aalborg og Maria Jørgensdatter Juul blev gift allerede en måned efter forlovelsen, og deres ægteskab har tilsyneladende været barnløst, men Maria Jørgensdatter Juul stod fadder til adskillige børn i sognet.

Mouritz Aalborg var skoleholder i Hvidovre rytterskole indtil 1.12.1765, hvor sognepræsten Johannes Kinast indsatte ham som degn. "Den 1 december blev Mouritz Aalborg som Degn indsat af mig." Mouritz Aalborg bestred jobbet som degn ved Hvidovre kirke indtil sin død i 1775, hvor sognepræsten Peder Mogensen Vogelius (1741-1787), Johannes Kinasts efterfølger, skrev: "Blev Begravet med en Tale ved Graven SogneDegnen til Hvidovre Mouritz Aalborg 45 aar gammel." Her er det bemærkelsesværdigt, at Aalborg blev begravet med en tale ved graven. Men det viser, at Mouritz Aalborg, ligesom Erik Jensen Bruun, har været en yderst velanset og betydningsfuld person i Hvidovre sogn.

Mens de første to skoleholdere næppe selv har haft børn, fik Hvidovre rytterskoles tredje skoleholder, Jacob Wibe, og hans hustru Engel Margaretha en søn i 1771. Men sønnen, Christian Wilhelm, blev aldrig en af sin fars elever, for han døde allerede i 1772, kun 1 år og 6 dage gammel.

Jacob Wibe, der selv døde tre år efter sin søn i 1775, var i en periode også lærer i Valbys rytterskole.

Hvidovre rytterskoles fjerde skoleholder, Jens Bisted, var ligesom Jacob Wibe også i en periode skoleholder i Valby. Jens Bisted har antageligvis været alene, men har haft københavner studenten, Lauritz Schougaard, som begravet den 17.6.1777, boende og ansat som medhjælper ved Hvidovre rytterskole.

I 1747 var Jens Munch skoleholder i Valby rytterskole. Det er ikke meget kirkebogen fortæller om Jens Munch, men han var gift med Helena Michelsdatter, og i 1747 fik de deres datter, Johanne Marie, døbt i Hvidovre kirke.

Jens Munchs efterfølgere F.N. Munch og Kornbek har det slet ikke været muligt at finde noget om i kirkebogen. Men af kirkebogen fremgår det, at Valby rytterskoles fjerde skoleholder, Jens Christian Høyer var gift med Anne Kirstine Voigt, og at de fik to sønner, som blev døbt i henholdsvis maj måned 1774 og i marts 1777. Jens Christian Høyer blev degn i Hvidovre efter Mouritz Aalborgs død i 1775.

Lærerlønninger i 1722.

Ifølge den forordning der fulgte med Rytterskolerne, skulle læreren have 24 Rdl., 3 læs træbrænde, 14 læs tørv a. 6 tdr., 280 lispund hø, 280 lispund halm, fri græsning til 2 køer og får. To dages arbejde om året (eller 1 Mark) af hver husmand. 8 skilling månedlig til skrivemateriale for de børn der skulle lære at skrive og regne. Desuden fritagelse for alle skatter og afgifter samt fribolt. Oplysningen er i 1919 blevet omregnet til at være 3.255,75 kr. pr.år.
Kilde: Rigsarkivet. Dan Olsen.

Hvidovre 1920 - 50

Af Henny Olsen.

Min far stammer fra Roskildeegnen - Øm by, Syv sogn. Han blev allerede sendt ud at 'tjene bønder' som syv årig, - han var dog så heldig at have sin ældre bror med. Hans bror var 9 år.!

Juleaften, det har været i 1902, blev der kaldt over gårdspladsen, at de to drenge da gerne måtte komme over og få et glas saftvand. De sagde: nej tak, vi vil hellere sove. Bondekonen nødede dem ikke til at komme, men lukkede hurtigt sin dør. De to drenge løb derefter 4-5 km. hjem til mor og far. Julenat blev de fulgt tilbage af deres far.

- Da jeg var barn syntes jeg, at min far altid var meget lidt i julehumør, men det er senere gået op for mig, at han sikkert har oplevet flere sådanne juleaftener, som er dukket op i hans erindring. - Børn i dag bliver sendt til psykolog for mindre. - -

Min far fik tidligt nok af landet, og tog i stedet for til København ca. 1911, hvor han tog forefaldende arbejde.

Jeg plejer at sige: Chr.d.IV byggede Rosenborg, Rundetårn etc. men min far anlagde Kalkbrænderihavnen og Boulevardbanen. Jeg nåede en vis alder, inden det gik op for mig, at hverken Chr.d.IV eller min far har været alene om disse bedrifter. Far arbejdede med beton i det daglige, 6 dage om ugen vel sammenlagt 50 timer. Han har også fortalt, at han en overgang, med hestevogn, hentede grus til banelinien, og det skete i Præstemosen i Hvidovre. Den lille landlige plet ved kirken, med en sø med siv og iris og et mylder af vilde blomster omkring, kaldet Præstemosen, var ikke en 'mose' men derimod en forladt grusgrav. Og denne lille rest natur blev fyldt op, (guderne må vide, om man overhovedet tog noget miljøsyn) og nu ligger Præstemoseskolen der.

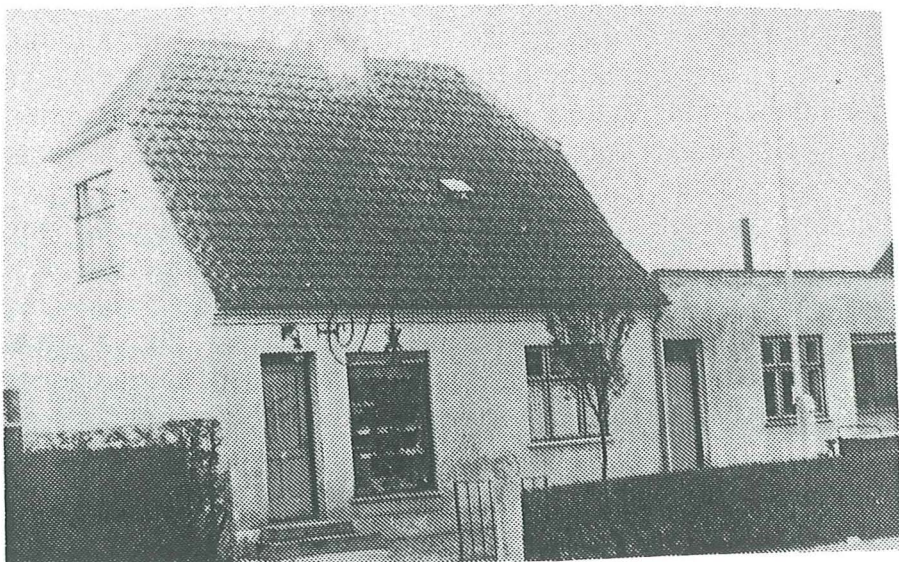
Da det var umuligt at få lejlighed i København, hvilket der er gjort så glimrende rede for i film og skrift, så skabte de mest driftige boligløse sig selv en bolig. I 1919 købte min far en grund i Risbjerggårds Villaby, Mørups Allé 4 - nu hedder det 43, og her byggede han hus, - ikke som naboerne af trækasser og andet ukurant tømmer, men derimod i beton. I sin sparsomme fritid byggede han hver aften og søndag. Da han ikke havde råd til noget så overflødigt som støbekasser i træ,

så støbte han hver dag en lille del af en væg, så langt som nu hans forskallingsbrædder kunne række, og så meget som han kunne nå, mens det endnu var dag. Næste dag flyttede han forskallingen højere op, og støbte så videre. Uden at vide det, opfandt han så at sige 'glideforskallingen', som nu bruges til broer og højhuse. For at holde sammen på hjørnerne brugte han metalfjedre fra en sofa, som han fandt i en nærliggende sumpet eng ved Harrestrupåen, nu Vigerslevparken. Og huset står der endnu 76 år senere, en villa er bygget foran. I marts 1920 giftede han sig med min mor, der var fra Nørrebro, og de flyttede ind i dette lille hus. Det var så lille, at man kunne ligge i sengen og fyre i kakkelovnen - det var også nødvendigt, da dette betonhus naturligvis var koldt. Min mor klagede over, at også køkkenbordet var af beton, hvilket betød, at man skulle sætte tingene meget forsigtig fra sig, hvis man ville beholde sine glasskåle etc. ((i 1930, da huset var for lille til en familie på 5, blev huset solgt. En familie med 5 børn overtog det!)) Godt nok var huset lille, men det kunne dog ses næsten helt inde fra Toftegårds Plads, i hvert fald fra broen over godsbanen ved Persilfabrikken på Køgevejen. (Her lå også i mange år den stinkende 'Kød- og Benmelsfabrik'. Man prøvede på at holde vejret mens man cyklede forbi, hvilket var svært, da der var en stor stigning op ad bakken ved Køgevejsbroen.

Min ældste bror Ejvind blev født her på Mørups Allé i nov. 1921, nr. 2 bror Børge i okt. 1923 og jeg som nr. 3 blev født i jan. 1928. Min far havde hentet jordmoder i Valby, og ankom på grund af snestorm først efter, at en nabokone havde hjulpet mig til verden.

Flere familiemedlemmer fulgte eksemplet med at skaffe sig egen bolig herude, og jeg havde således 2 mostre, 1 faster, og 2 farbrødre boende på de nærmeste 2-3 veje.

Min far anskaffede sig en lille ladvogn og en islænder, og ernærede sig ved handel med fisk, suppleret med koks om vinteren. Det var meget almindeligt med disse omkringkørende handlende. Som sagt blev huset for lille i 1930, og min far købte grund på Risbjerggårdsallé 44. Her byggede han en garage og vaskehus i skellet til nr. 42, hvor naboen gjorde det samme. Meget praktisk, man sparede en væg. Her flyttede familien så ind, mens der blev bygget hus på grunden. Forrest på grunden blev der opstillet en træbutik, hvor min mor startede sit brødsalg, mens byggeriet stod på. fortsættes næste side.

Risbjerggårdsallé 44.

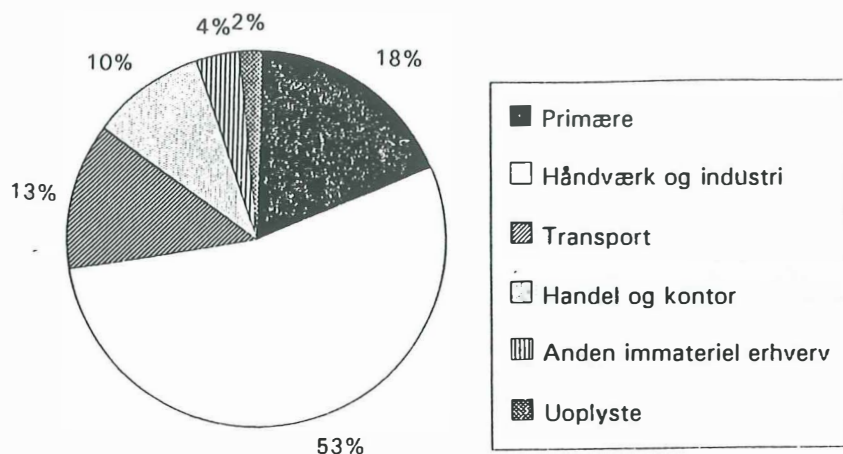
I Køkkenet fik vi elektrisk komfur, - hvor avanceret i 1932. Vandet kom fra egen brønd bag huset, og blev pumpet ind i køkkenet med en vingepumpe. Vi fik også en kæmpevandvarmer, og der skulle pumpes mange gange for at fylde den op. Om aftenen blev der tændt for strømmen til den, så den kunne varme op om natten, hvor strømmen var billigere. Toilet - det var det lille hus i gården. Først i 1936/37 fik Risbjerggård Villaby kloak og kommunal vandforsyning, så vi kunde få badeværelse. 1. april 1935 mødte jeg første dag i skole. Børnene blev fulgt af deres mødre, men min mor kunne ikke forlade forretningen, så min ældste bror, der nu gik i 7. kl., skulle klare dette for mig. I Gymnastiksalen blev vi råbt op, og da min bror på mine vegne skulle svare, voksede han nok et par tommer, hvorimod min selvtillid led lidt overlast. Jeg og 32 andre børn fik Johanne Petersen som klasselærer. Når ingen af børnenvarfraværende, måtte der hentes ekstra stole, som blev sat for enden af skolepultene. Jeg havde samme klasselærer i 10 år, og ikke kun i dansk, men også i religion, regning / matematik, gymnastik og geografi. I 1936 fik Hvidovre sit bibliotek, og jeg blev som 8-årig en af de første lånere, og læsning blev en meget væsentlig fritidsbeskæftigelse for mig sidenhen. Tænk på de lange aftener uden TV og kun med et enkelt radioprogram. Lånernummer 111.

GARTNERI I HVIDOVRE

Af Lone Holden

Af mandtalsskemaerne for Hvidovre kommune 1924 fremgår det, at Hvidovre dengang havde en befolkning på næsten 3000, og at heraf var i hvert fald mindst 1.023 personer erhvervsaktive. Hvad det nøjagtige tal har været, er vanskeligt at sige, bl.a. på grund af at gifte kvinders ansættelse især som sæsonarbejdere ved gartneri, ikke er blevet opgivet som en erhvervsbeskæftigelse. 18% af de erhvervsaktive havde beskæftigelse inden for de primære erhverv d.v.s. inden for landbrug, gartneri eller fiskeri.

Hvidovres erhvervsmæssige sammensætning	<i>i 1924.</i>
Erhverv	personer
Primære	190
Håndværk og industri	549
Transport	130
Handel og kontor	100
Anden immateriel erhverv	36
Uoplyste	18
I alt	1023

Indbyggernes erhvervmæssige fordeling i Hvidovre i 1924. Kilde: Mandtalsskemaer for Hvidovre kommune 1924.

Af de 190 med beskæftigelse inden for de primære erhverv, havde 101 personer en eller anden form for beskæftigelse inden for gartneri, men af de 101 var kun de otte kvinder.¹

I mandtalsskemaerne betegnes 21 personer som handelsgartnere bl.a. Jens Christian Bonavent født i

¹ Svendebjerggård, Frelsens Hærs institution for unge ugifte kvinder, der var blevet gravide eller var nedkommet, og som under deres ophold på gården var beskæftiget ved gartneri, er ikke medregnet i denne statistik.

Hvidovre i 1883. Jens Bonavents gartneri lå i Hvidovregade 21, her blev der hovedsageligt dyrket grøntsager, men som specialitet også meloner. Varerne blev solgt på de københavnske torve, om sommeren hver dag, men i vinterhalvåret kun to gange om ugen, og fra 1926 også fra Bonavents egen butik, som blev passet af datteren Tove (født 1911).

Men det var ikke blot lokale folk af gammel bondeslægt som Jens Christian Bonavent, som havde handelsgartneri i Hvidovre i 1920'erne. Hans Andersson (født 1873), hvis gartneri lå på Brostykkevej 81, var landmandssøn fra Sverige. Det var lidt andre varer end Bonavents, som dels blev fragtet til de københavnske torve og dels eksporteret til Sverige og Norge fra Hans Anderssons gartneri, eftersom specialiteten her var blomster bl.a. nelliker.

Ligesom på landbrugsgårdene bestod handelsgartners hushold ofte af både kernefamilien og tjenestefolk.

Eksempelvis oplyste den 51-årige Hans Andersson i 1924, at ud over hustruen, tre døtre i alderen 10 til 14 år og en søn på 8 år, bestod hans hushold af to mandlige medhjælpere på 23 og 27 år, som kom fra henholdsvis Holme Olstrup og Plostrup.

I "Fritid og arbejde" (nr. tre i serien "Glimt af Hvidovre 1925-40" (1985)) beretter Villy Nielsen født i 1910 i Ringe, at det ikke altid var lige morsomt at arbejde og bo hos en

handelsgartner.

"Vores arbejdstid var fra kl. 06.00 til 18.00 mandag til lørdag plus hver anden søndag. Jeg tjente 20 kr. om måneden, og det slog slet ikke til. Hvis man skulle have en pakke cigaretter om dagen, var der ikke nok i de 20 kr."

"Han (handelsgartneren) var striks mester. Han havde ikke glemt, at han var løjtnant i den Danske Armé, og man skulle være meget syg for at få lov til at blive i sengen. ... Men vi fik vores løn, selvom vi var syge. Vi hørte med til familien, sagde de." (side 104-5).

Vor udflugt blev en stor succes.

Lørdag den 8. juni kørte vi med bus til Nordsjælland, hvor vi var så heldige at have Knud Weile som guide igennem hele turen. Først kørte vi til Søborg slotsruin, hvor vi oplevede at se disse smukke og velbevarede rester af Søborg Slot, og vi fik historien om bygherren og tiden omkring opførelsen. Vi kunne også følge der hvor den kæmpesø tidligere havde været, der dannede et stort forsvarsområde der var godt i ufredstider. Derefter kørte vi til Esrum kloster, der er en meget stor og endnu velbevaret bygning, der var brugt under anden verdenskrig til opbevaring af vore kostbarheder og arkivalier. Esrum kloster har haft et meget stort tilliggende landareal, og der har været mange flere bygninger, der nu er under udgravning. Turen sluttede med at vi kørte til Gurre slotsruin - Valdemartidens store velkendte slot, hvorom der er utroligt mange historier. Vi sluttede af med at spise frokost på Hvidovrekolonien Marianelund, der ligger tæt ved Gurre.

Bestyrelsen.

Formand. Dan Olsen Spurvehøjvej .17 stv.
telefon 36 78 86 42 og 40 83 32 23

Næstfmd. Kjeld Jørgensen Kløverprisvej 48.
telefon 36 75 20 91

Kasserer. Eigil Jørgensen Hvidovrevej 98 C.
telefon 36 47 00 58

Best.medl. Inge Larsen Bernersvænge 7. 2 '
telefon 36 78 47 36

Best.medl. Hans Chr.Thomsen Kløverprisvej 7
telefon 36 75 99 47

Best.medl. Esther Hansen Høvedstensvej 22. 2 ' tv.
telefon 36 78 06 61

Best.medl. Per Hansen Grenhusene 26.
telefon 31 49 24 70

1'suppl. Viggo Noach Arn.Nielsen Blvd.163. 2 '
telefon 36 78 29 99

2'suppl. Erling Groth Ege Allé 41
telefon 36 77 25 11

Revisor. Jens-Christian Nielsen Kløverprisvej 26
telefon 36 75 13 86

Rev.suppl. Eli Olsen Sognegårdsallé 36 sth.
telefon 36 78 30 32

Redaktion Kjeld Jørgensen , Per Hansen
Ansvarshavende Redaktør Dan Olsen
NB: Post bedes sendt til: Rytterskolen
Hvidovre Kirkeplads 1 2650 Hvidovre.